

A megreformált, de elvileg nem változott jelölési metódussal a pozsonyi Egyetemi Könyvtár eddig 2660 csehszlovákiai intézménynek adott kódjelet. A prágai ÚVTEI Központi Műszaki Bázisa ebből 2038 intézmény kódját dolgozta fel gépi úton, illetve tette közzé három változatban. Az intézményi kódok kumulált változata már jól használható címjegyzék, illetve konkrét bázis lesz a csehszlovák információs intézmények adatbankjának megeremítéséhez.

A nyilvántartások aktualizálásához megfelelő forma-nyomtatványt rendszeresítettek.

/FLOREÁNOVÁ, O. – ŠAŠKYOVÁ, A.: *Systém evidencie československých informačních institucí = Knižnice a Vedecké Informácie*, 9. köt. 6. sz. 1977. p. 250–256./

(Futala Tibor)

Milyen funkciókat lát el jelenleg a csehszlovák tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer?

Az állami kutatási terv keretében előkészületek folynak a csehszlovák tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer hosszútávú prognózisának elkészítésére. E munka megbízhatóságának biztosítása érdekében számbavették az összes feltétlenül megoldandó részfeladatot.

Az első ilyen részfeladat a *problémaelemzés*. Ezt kétféleképpen lehet elvégezni. Az egyik lehetőség a vizsgált tárgy vagy jelenség belső helyzetének a feltárása, a másik, amikor a vizsgált tárgy vagy jelenség társadalmi kapcsolatrendszerét tárjuk fel.

Mivel a csehszlovák információs rendszer belső helyzetéről már több problémaelemzés készült, az itt ismertetésre kerülő elemzés a második lehetőségre szorítkozik. Ennek jegyében abból a jogos feltételezésből indult ki, hogy *semmilyen információs rendszer nem lehet öncélú*: funkcióit mindig a rendszer társadalmi környezete szabja meg, és ugyanez a környezet dönti el, hogy a rendszer által kifejlesztett szolgáltatások hasznosak-e, illetve mennyire hasznosak a számára. E megközelítésből nyilvánvalóvá válik, hogy az információs rendszer és környezete között kölcsönhatás áll fenn.

A fenti feltételezésből kiinduló problémaelemzés a csehszlovák információs rendszerről a következőket állapíthatta meg:

1. A rendszer napjainkig követett fejlődése arról tanúskodik, hogy az információs intézmények működésükben és szolgáltatásaikban elsősorban a *használók információs igényeit* vették figyelembe.

2. A használók igényei nagyjából—egészéből állandóak és rendszeresek. *Az igények túlnyomó részével a tudományos-műszaki dolgozók jelentkeznek.* A közép szintű és alsó szintű irányítóktól viszonylag kevés igény érkezik. A felső szintű és a központi irányítás sem tartalmilag, sem formailag nem tudja pontosan meghatározni információs igényeit. Ezért a szakmai információs rendszer hatása erre a szférára meglehetősen csekély.

3. Az információs intézmények többsége — mint az a fentiekből is következik — alig igyekezett az igényeket az objektív információs szükségletek feltárása és a feltárt szükségleteknek megfelelő szolgáltatások szervezése révén kielégíteni. Ehhez szorosabb kapcsolatokat kellett volna kiépítenie az irányítás és a tervezés különféle rendszereivel, illetve *ismernie kellett volna az irányítás és a tervezés távlati céljait.*

Az információs rendszer szolgáltatásainak struktúrája a fenti megállapításokat egyértelműen igazolja (1. táblázat).

1. táblázat

A csehszlovák tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer szolgáltatásainak százalékos megoszlása		%
Irodalomkutatás		37,40
Ebből szelektív információterjesztés	25,01%	
Dokumentumok kölcsönzése		33,52
Információs kiadványok		12,85
Faktográfiai szolgáltatások		10,96
Kutatási fejlesztési elemzés		3,03
Fordítás		2,24
	Összesen	100,00

A táblázatból az alábbi következtetések vonhatók le:

1. A csehszlovák szakmai információs rendszerben egyelőre a munka ún. *dokumentációs koncepciója uralkodik.* Ez alatt az értendő, hogy az információs intézmények a primer dokumentumok tartalmát tömörített formákra, főként címléírásokra alakítják át, majd — igény esetén — ezeket keresik vissza. A napjainkban egyre inkább teret hódító gépesítés és automatizálás is valójában ennek a koncepciónak az élen maradását segíti elő.

2. A szükségesnél *lassabb az ún. információs koncepció térhódítása.* Ez alatt azt értjük, hogy az információs intézmények a dokumentumokból mintegy kivonják az információkat, és ezeket bocsátják a használók rendelkezésére a tárgyavágónak látszó dokumentumokról szolgáltatott információk helyett. E koncepció legjellemzőbb megnyilvánulási formája az adatbank.

3. A harmadik koncepció, amely az információs tevékenység számára *közvetlen részvételt követel* a megismerés, illetve az alkotás folyamatában, egyelőre ritkán nyilvánul meg az információs rendszer működésében. Ha

egyáltalán szóba kerül, inkább csak azon vitatkoznak, hogy az említett közvetlen részvétel milyen mélységig kívánatos és lehetséges (pl. alapadatok értékelése, alternatívák kiválasztása, döntések előkészítése stb.). E koncepció tömegesebb érvényesülése elsősorban az *automatizált irányítási rendszerek létrejöttétől, illetve üzemszerű működésétől függ.*

A fentiek – természetesen – nem jelentik azt, hogy a vázolt koncepciók közül az alacsonyabb szintet képviselőknél az idő előrehaladtával az információs tevékenységen belül nem lesz helyük. Hosszú távon is csak arról lehet szó, hogy érvényesülésük arányában következnek be változások.

/KUBÁTOVÁ, V. – KÖNIGOVÁ, M.: Současná struktura funkcí soustavy VTEI. = Československá Informatika, 19. köt. 9. sz. 1977. p. 237–241./

(Futala Tibor)

Tervezett változások az amerikai National Science Foundation tudományos információs tevékenységében

Egy tudományos információs tevékenységgel foglalkozó munkacsoport hét pontból álló javaslatot terjesztett elő az NSF (National Science Foundation = Nemzeti Tudományos Alap) igazgatója, Richard Atkinson felkérésére.

1. Az NSF dolgozzon ki új informatikai kutatási programot.
2. Az igazgató a program szervezésével kapcsolatos tanácsadás céljából jelöljön ki egy állandó tanácsadó testületet.
3. Az NSF meghatározott keretek között támogasson kutatási eredmények alkalmazását célzó programokat a műszaki és tudományos információ terjesztését és felhasználását elősegítő technológiák tervezése, prototípus kifejlesztése, az eljárások kísérleti üzeme és kiértékelése tárgy körében.
4. Az NSF nyújtson támogatást munkaerővel nemzeti és nemzetközi szinten egyes tudományos információs tevékenységekhez.
5. Az NSF vállaljon felelősséget a tudományos és műszaki információval kapcsolatos országos kérdések elemzésében és az információs politika tisztázásában.
6. Az NSF támogassa azokat a kutatásokat, fejlesztéseket, kísérleteket, értékeléseket, amelyek tárgya a felhasználók oktatása és képzése a tudományos és műszaki információs rendszerek használatára.
7. Az igazgató határozza meg a legmegfelelőbb szervezeti megoldást a javaslatok megvalósítására.

A jelentés hangsúlyozza az NSF átfogó koordináló szerepét és kijelenti:

„Az ország nem ébredt még kellőképpen tudatára, hogy milyen következményei vannak az elektronikára alapozott információs társadalom felé haladásnak. Az NSF intenzív információs politikai kutatási, elemző és oktatási programjai teszik majd lehetővé az Egyesült Államok számára, hogy felmérje ezeket a következményeket és kihasználja az előtte álló lehetőségeket.”

Az NSF információs politikáját és a tudományos információs programokban betöltött szerepét sok kritika éri, pl. azért, mert a tudományágak kiszolgálására helyezi a hangsúlyt. A jelentés szerint:

„Napjainkban már nem elég, ha a tudományos információ csak egyes tudományágakat szolgál ki. Egyre nagyobb az egyetértés abban, hogy a tudományos információ nélkülözhetetlen a multidiszciplináris kutatásokhoz, az életszínvonal fenntartásához és emeléséhez, a gazdaság életképességéhez. . . Növekszik az igény a részterületeket kiszolgáló információs rendszerek átszervezésére multidiszciplináris igények kielégítésére is. Számítógépes hálózatok, melyek hozzáférhetővé teszik a tudományos információt, kompatibilis összekapcsolásukat lehetővé tevő koordinált tervezés nélkül fejlődnek.”

A munkacsoport egyik fontos eredménye volt, hogy különbséget tett információs tevékenység és információs kutatás között.

Bár a „tudományos információ” és „információtudomány” két teljesen eltérő fogalmat fejez ki, hasonlóságuk gyakran félreértést okoz az NSF feladataiban. Az NSF eredeti feladata egyértelműen a tudományos információ (vagyis a tudományos kutatás végterméke) terjesztésének javítása.

Az *információtudomány* viszont ettől eltérő, de szintén fontos terület, amely az információ létrehozásának, rendszerezésének, értékelésének, szintetizálásának és közlésének módjaival foglalkozik.

Az elmúlt évtizedben az NSF finanszírozott információtudományi kutatási projektet is. Ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy az információtudomány fejlesztése minden szakterület információs problémáinak megoldásához is hozzájárul. Eljött az ideje, hogy az információtudomány az NSF programjában elsőbbséget élvezzen. Az NSF a kormány legfontosabb szerve, amely olyan kutatásokat finanszíroz, amelyek nem feladatra, vagy problémára orientáltak; ebbe beletartoznak az információtudományi kutatások is.

A munkacsoport számos kutatási területre hívta fel a figyelmet, pl.: jobb modellek szerkesztése az emberi magatartás különböző információs környezetekben való tanulmányozására; a nem hagyományos információhordozókon rögzített információ hatékonyabb hasznosítása; adatbankok létrehozásának, irányításának és fejlesztésé-